

Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

► Pripremio: Edin Čengić, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine

Uvod

Za ovaj broj časopisa Pravna hronika iz bogate prakse Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (Vrhovni sud FBiH) izdvojeno je šest odluka iz prve polovine 2023. godine, i to četiri odluke iz oblasti krivičnog prava, te dvije odluke iz oblasti građanskog prava.

**Predmet broj 09 0 K 039539 22 Kž 9
od 7. februara 2023. godine – Pravna
kvalifikacija krivičnog djela u
slučaju nasilnih spolnih odnošaja
nad istom žrtvom u njenoj različitoj
životnoj dobi u više navrata**

Činjenice i žalbeni navodi

Tačkom 1. izreke prvostepene presude optuženi je proglašen krivim da je prisilio na spolni odnošaj mlđb. pastorku, starosti oko 11 godina, između ostalog, tako što je navedeno da je on iskoristio položaj očuha, te da su njegove radnje, kada je u pitanju ta tačka, kvalifikovane kao krivično djelo spolni odnošaj sa djetetom iz člana 207. stav 2. u vezi sa članom 203. stav 1. u stjecaju sa krivičnim djelom spolni odnošaj sa djetetom iz člana 207. stav 3. u vezi sa članom 205. stav 2, što je spolni odnošaj zloupotrebom položaja.

Dalje, tačkom 2. izreke pobijane presude optuženi je proglašen krivim da je izvršio krivično djelo silovanje, produženo krivično djelo silovanje mlđb. pastorku u periodu dok je ona imala 14 do 18 godina i da su njegove radnje pravno kvalifikovane kao produženo krivično djelo silovanje iz člana 203. stav 5. u vezi sa stavom 1. člana 55. u stjecaju sa produženim krivičnim djelom spolni odnošaj zloupotrebom položaja iz člana 205. stav 2. u vezi sa članom 55. Tačkom 3. izreke pobijane presude optuženi je proglašen krivim da je sada, u vremenskom periodu od njene 18. do 21. godine silovao istu osobu, dakle, pastorku koja je tada bila punoljetna i da su njegove radnje kvalifikovane kao produženo krivično djelo silovanje iz člana 203. stav 1. u vezi sa članom 55. S obzirom na prethodno navedeno, prvostepeni sud je primijenio odredbu o stjecaju za sva ta krivična djela i izrekao mu jedinstvenu kaznu zatvora.

Odredbom člana 321. ZKPFBiH je propisano da drugostepeni sud ispituje presudu u onom dijelu koji se pobija žalbom, a po službenoj dužnosti da li je povrijeđen Krivični zakon na štetu optuženog.

U konkretnom predmetu bilo je sporno to dali se u slučaju kontinuiranog nasilnog vršenja obljube nad istom osobom u njenim različitim životnim

dobima radi o jednom produženom krivičnom djelu, čija bi kvalifikacija bila određena prema najtežem obliku krivičnog djela u konstrukciji takvog produženog krivičnog djela, ili se radi o stjecaju?

Odluka

Prema odredbi člana 55. KZFBiH, produženo krivično djelo je učinjeno kad je učinitelj s namjerom učinio više istih ili istovrsnih krivičnih djela koja, s obzirom na način učinjenja, njihovu vremensku povezanost i druge stvarne okolnosti koje ih povezuju, čine jedinstvenu cjelinu (stav 1). Kada se radi o produženom krivičnom djelu istih zakonskih obilježja, sud će izabrati vrstu i mjeru kazne koja je propisana za to krivično djelo.

Oštećena je rođena 17. februara 2000. godine, a provedenim dokazima je utvrđeno da je optuženi silovao oštećenu i u periodu od njene 16. do 18. godine života (tačka 2. izreke presude), dakle, kada je bila maloljetna (što predstavlja kvalifikovani oblik iz člana 203. stav 5. KZFBiH krivičnog djela silovanje), te da je oštećenu nastavio silovati i u periodu od njene 18. do 21. godine života (tačka 3. izreke presude), kada je bila punoljetna (što je osnovni oblik iz člana 203. stav 1. krivičnog djela silovanje). Stoga, pošto je optuženi izvršio više nasilnih spolnih odnošaja nad istom žrtvom u njenoj različitoj životnoj dobi, slijedi da je optuženi učinio dva istovrsna krivična djela silovanja koja, s obzirom na način učinjenja, njihovu vremensku povezanost i druge stvarne okolnosti koje ih povezuju, čine jedno djelo.

Pri donošenju ovog zaključka Vrhovni sud Federacije BiH je ocijenio da je optuženi izvršio više nasilnih spolnih odnošaja u kontinuitetu u periodu od 2016. godine do juna 2021. godine, kao i da su ti nasilni spolni odnošaji izvršeni nad istom žrtvom. Pored navedenog, optuženi je poduzimao radnje na isti način – koristio je odsustvo majke oštećene i prisiljavao oštećenu na spolne odnose uz prijetnju da će joj ubiti majku ukoliko oštećena sa njim ne bude imala spolne

odnose. Imajući u vidu prethodno navedenu odredbu člana 55. KZFBiH, prema kojoj će se pravna kvalifikacija radnji izvršiti prema pravnoj kvalifikaciji najtežeg djela koje ulazi u sastav produženog krivičnog djela, slijedi da je to u konkretnom slučaju produženo krivično djelo silovanje iz člana 203. stav 5. u vezi sa članom 55. KZFBiH. Naime, tom odredbom je propisano da će se učinilac tog krivičnog djela kazniti kaznom zatvora od najmanje tri godine (dakle, može se izreći kazna zatvora do 20 godina), a za krivično djelo silovanje iz člana 203. stav 1. KZFBiH propisana je kazna zatvora od jedne do deset godina. Zbog navedenih razloga, ovaj sud je ustanovio da su se u radnjama optuženog opisanim u tač. 2. i 3. izreke pobijane presude ostvarila sva bitna obilježja produženog krivičnog djela silovanje iz člana 203. stav 5. u vezi sa stavom 1. i članom 55. KZFBiH. Pošto je prvostepeni sud optuženog za radnje opisane u tački 3. izreke pobijane presude proglasio krivim za posebno krivično djelo silovanje iz člana 203. stav 1. u vezi sa članom 55. KZFBiH, učinio je povredu Krivičnog zakona iz člana 313. stav 1. tačka d) KZFBiH.

Imajući u vidu navedeno, u ovome predmetu Vrhovni sud Federacije BiH je usvojio sljedeći stav:

U slučaju kada isti optuženi učini više nasilnih spolnih odnošaja nad istom žrtvom u njenoj različitoj životnoj dobi, pod uvjetima koje ima u vidu član 55. KZFBiH, te radnje će se pravno kvalifikovati prema pravnoj kvalifikaciji najtežeg krivičnog djela koje ulazi u konstrukciju produženog krivičnog djela.

**Predmet broj 06 0 K 014078 21
Kž od 10. januara 2023. godine
– Zasnivanje presude na iskazu
odsutnog svjedoka, čiji je iskaz iz
istrage čitan na glavnom pretresu**

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Kantonalnog suda u Novom Travniku broj 06 0 K 014078 20 K od 7. jula 2021. godine

optuženi V.Dž. je proglašen krivim za krivično djelo razbojništvo iz člana 289. stav 2. u vezi sa stavom 1. i člana 31. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZFBiH), pa je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od šest godina.

Protiv prvostepene presude žalbu je izjavila i braniteljica optuženog V.Dž. u kojoj, između ostalog, prvostepenu presudu pobija i zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, te u žalbi ističe da je tužitelj imao mogućnost da ispita svjedoka - oštećenog Ž.S., čiji je iskaz iz istrage pročitao na glavnom pretresu, a da je sud odbrani optuženog uskratio mogućnost da ispita tog svjedoka, pri čemu se opredijeljenost suda u pogledu krivice temelji „prvenstveno“ na iskazima tog svjedoka iz istrage. Pošto je, prema mišljenju braniteljice, sud uskratio mogućnost odbrani optuženog da ispita navedenog svjedoka, time je povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana 6. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP).

Odluka

U pogledu prethodno iznesenih žalbenih navoda braniteljice optuženog V.Dž., prema mišljenju ovog suda, najprije treba imati u vidu da se članom 6. stav 3. tačka d) EKLJP štiti pravo optuženog da ispituje svjedoke „protiv sebe“, ili da se oni ispituju, te da se osiguraju prisustvo i ispitivanje svjedoka u njegovu korist pod istim uvjetima koji važe za svjedoke koji svjedoče protiv njega. Dakle, član 6. stav 3. tačka d) EKLJP sadrži načelo prema kojem svi dokazi koji terete optuženog (na kojim se zasniva odluka suda o krivici optuženog) moraju, u pravilu, biti izvedeni u prisustvu optuženog na javnoj raspravi s ciljem kontradiktornosti postupka. Izuzeci od tog načela su mogući, ali oni ne smiju povređivati prava odbrane koja, u pravilu, zahtijevaju da se optuženom omogući primjerena i stvarna mogućnost da ospori dokaze i da ispituje svjedoke „protiv njega“ (presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Al-Khawaja i Tahery protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjevi br. 26766/05 i 22228/06, stav 118).

U vezi sa navedenim, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) je u svojim presudama, prije svega u presudama donesenim u predmetu *Schatschaschwili protiv Njemačke*, zahtjev broj 9154/10, st. od 100. do 131, i u predmetu *Al-Khawaja i Tahery protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjevi br. 26766/05 i 22228/06, st. od 119. do 147, odredio kriterije koji treba da budu ispunjeni kako ne bi došlo do povrede prava na odbranu optuženog i pravičnost postupka u situaciji kada svjedok optužbe nije ispitan na glavnom pretresu i kada su iskazi koje je taj svjedok prethodno dao (u istrazi) prihvaćeni kao dokazi, i to: da li je postojao valjan razlog da svjedok ne dođe na glavni pretres (suđenje) i da se prihvati iskaz tog svjedoka iz istrage kao dokaz; da li je takav iskaz iz istrage predstavljao jedini ili odlučujući dokaz da se osudi optuženi i da li je bilo dovoljno „uravnotežujućih faktora“ koji omogućuju pravilnu ocjenu pouzdanosti tog dokaza. Pri tome sva tri navedena kriterija su međusobno povezana i sud može da ih ispituje različitim redoslijedom, posebno u situaciji kada neki od tih kriterija naročito ukazuje na to da su osigurana ili povrijeđena prava iz člana 6. st. 1. i 3. tačka d) EKLJP (presuda ESLJP u predmetu *Paić protiv Hrvatske*, zahtjev broj 47082/12, stav 31).

Stoga, drugi dokazi (navedeni od 10. do 14. strane pobijane presude, čiju sadržinu je sud u bitnom naveo, kao i razloge zbog kojih je te dokaze ocijenio kao vjerodostojne) ne samo da su potvrdili vjerodostojnost iskaza iz istrage svjedoka Ž.S. nego, istovremeno, i po nalaženju ovog suda, omogućavaju da se donese zaključak o tome da je optuženi V.Dž., kao saučinitelj, učinio navedeno krivično djelo. Slijedeći navedeno, prema mišljenju ovoga suda, iskazi svjedoka Ž.S. iz istrage ne predstavljaju jedini ili odlučujući dokaz za takav zaključak prvostepenog suda, a još u pobijanoj presudi navedeni su pomenuti „uravnotežujući“ faktori dovoljni da se procijeni pouzdanost iskaza svjedoka Ž.S. iz istrage.

Zbog navedenih razloga, Vrhovni sud FBiH smatra da time što je sud prihvatio kao dokaze

iskaze svjedoka Ž.S. iz istrage, kojeg nije ispitala odbrana optuženog V.DŽ. na glavnom pretresu, u konkretnom slučaju nema kao posljedicu povredu prava na pravično suđenje i prava na odbranu optuženog, u smislu člana 6. st. 1. i 3. tačka d) EKLJP, pa su suprotni žalbeni navodi braniteljice ovog optuženog odbijeni kao neosnovani.

**Predmet broj 09 0 K 037021 23
Kž 3 od 6. jula 2023. godine –
Svojtvo povezane osobe u smislu
člana 4. stav 1. tačka d) Zakona o
oduzimanju nezakonito stečene
imovine krivičnim djelom**

Činjenice i žalbeni navodi

Rješenjem Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 037021 23 Kpp 44 od 19. maja 2023. godine radi osiguranja imovinske koristi za koju se sumnja da je pribavljena krivičnim djelima u iznosu od najmanje 916.427,20 KM, čiji je cilj postizanje svrhe osiguranja, produžena je privremena mjera osiguranja imovinske koristi prema povezanom licu – Udruženje „O. m.“ sa osumnjičenim Č.A. Naime, protiv njega se vodi istraga zbog krivičnih djela zloupotreba položaja ili ovlaštenja iz člana 383. stav 3. u vezi sa stavom 1. i pranje novca iz člana 272. stav 3. u vezi sa stavom 1, sve u vezi sa čl. 31, 54. i 55. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZFBiH), i to mjera zabrane otuđenja i opterećenja nekretnine ili stvarnih prava upisanih na nekretnini uz zabilježbu u zemljišnim knjigama.

Protiv tog rješenja žalbu je izjavila braniteljica osumnjičenog Č.A., advokat V.V., zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, ističući pri tome u dijelu žalbe da se Udruženje „O. m.“ ne može tretirati kao povezana osoba, jer se ne radi o fizičkom licu i da ono nije obuhvaćeno naredbom o provođenju istrage, kao ni naredbom o proširenju istrage od 7. maja 2021. godine.

Odluka

Ispitujući pobijano rješenje u pogledu prethodno iznesenih žalbenih navoda, Vrhovni sud FBiH navode nije mogao prihvatiti kao osnovane zbog toga što, prema odredbi člana 4. stav 1. tačka d) Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom, povezane osobe su, između ostalog, fizičke i pravne osobe za koje sud utvrdi da su na njih prenesene stvari ili prava koja predstavljaju imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom, a da to prenošenje nije bilo u dobroj vjeri.

Prema tome, imajući u vidu tu odredbu, ne može se prihvatiti tvrdnja odbrane da pomenuto udruženje ne može imati status povezane osobe samo zbog toga što se ne radi o fizičkoj osobi. Također, postojanje statusa povezane osobe nije uvjetovano da se protiv te osobe vodi istraga, niti takvo što proizlazi iz odredaba navedenog zakona.

**Predmet broj 03 0 K 021537 23
Kž 11 od 16. marta 2023. godine
– Oslobođenje od dužnosti
čuvanja profesionalne tajne**

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Kantonalnog suda u Tuzli broj 03 0 K 021537 21 K od 23. septembra 2022. godine optužena J.M. proglašena je krivom da je počinila krivično djelo ubistvo iz člana 166. stav 2. tačka a) Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZFBiH) i osuđena na kaznu zatvora u trajanju od dvadeset godina.

Protiv navedene presude žalbu je izjavio branitelj optužene, advokat R.K., pobijajući presudu i zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka i) ZKPFBiH. Pri tome je naveo da prim. dr. A.K., dr. R.S. i psiholog, mr. N.K.-P., kao osobe koje su liječile, odnosno pružale usluge zdravstvene zaštite optuženoj, nisu mogli biti određeni kao vještaci, ističući da je to suprotno članu 112. stav 1. u vezi sa članom 96. stav 1. tačka c) ZKPFBiH.

Odluka

Ispitujući takve žalbene navode branitelja optužene, ovaj sud ih je ocijenio kao neosnovane.

Naime, odredbom člana 96. stav 1. tačka c) ZKPFBiH propisano je da se ne može saslušati kao svjedok osoba koja bi svojim iskazom povrijedila dužnost čuvanja profesionalne tajne (vjerski službenik, odnosno ispovjednik, novinar u svrhu zaštite izvora informacija, advokat, bilježnik, liječnik, babica i dr.) osim ako je oslobođena te dužnosti posebnim propisom ili izjavom osobe u čiju je korist ustanovljeno čuvanje tajne.

Dalje, odredbom člana 138. stav 5. Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine FBiH“ br. 46/2010 i 75/2013) propisano je oslobađanje od dužnosti čuvanja profesionalne tajne, između ostalog, za zdravstvene radnike i druge radnike u zdravstvu koji za zdravstveno stanje pacijenta saznaju pri vršenju svojih dužnosti kada su u krivičnom postupku pozvani u statusu svjedoka.

Uzimajući u obzir prethodno citirane zakonske odredbe, prema mišljenju ovoga suda, to znači da određivanje pomenutih osoba za vještake u konkretnom slučaju nije suprotno odredbi člana 112. stav 1. u vezi sa članom 96. stav 1. tačka c) ZKPFBiH, pa slijedi da, zbog razloga navedenih u žalbi, nije učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka i) ZKPFBiH.

Predmet broj 51 0 P 065412 22 Rev 3 od 7. marta 2023. godine – Naknada štete i koncesija

Činjenice predmeta

Predmet spora je bio zahtjev za naknadu štete sa zakonskim zateznim kamatama zbog povrede ugovorne obaveze iz ugovora o koncesiji za projektovanje, izgradnju, korištenje i prenos hidroelektrane, te četiri aneksa ugovora.

Iz činjeničnog stanja koje su utvrdili nižestepeni sudovi proizlazi da su tužitelj kao koncesionar

i tuženi kao koncesor 26. marta 2010. godine zaključili ugovor o koncesiji, da je tužitelj blagovremeno od nadležnih organa pribavio sve potrebne dozvole, kao i građevinsku dozvolu za izgradnju hidroelektrane, da je tužitelj, radi realizacije svoje ugovorne obaveze, zaključio ugovor o kreditu u iznosu od 1.000.000,00 KM, te da je izvršio određeni dio građevinskih radova i dopremanja opreme radi izgradnje. Mještani su fizički onemogućili tužitelja da izvodi bilo kakve radove na gradnji objekta vodozahvata za hidroelektranu, odnosno da iskopa i izgradi cjevovode od lokacije vodozahvata do strojare planirane trase. Zbog toga se tužitelj u više navrata obraćao tuženom, tražeći da se on angažuje kako bi se radovi nesmetano izvodili, odnosno da zajedno poduzimaju aktivnosti, i to tako da je tužitelj nudio da sanira putnu komunikaciju i izgradi put, a da tuženi osigura poljoprivredne poticaje i zapošljavanje. Međutim, angažman nije dao nikakav rezultat i dogovor sa mještanima nije postignut.

Pošto je onemogućen nastavak radova, nabavljena oprema i cijevi su svakodnevno gubili svoju vrijednost. Tužitelj je jednostrano raskinuo ugovor o koncesiji izjavom volje 24. avgusta 2012. godine, a u postupku je utvrđena visina štete koju čine ukupna ulaganja radi pribavljanja dokumentacije, finansijskih i kreditnih sredstava, nabavke i ugradnje opreme, kao i već okončanih radova na izgradnji HE.

Na osnovu takvih činjenica nižestepeni sudovi su ocijenili da je tužbeni zahtjev tužitelja osnovan, te su udovoljili zahtjevu za isplatu iznosa od 1.416.384,00 KM.

Odluka

U ovoj pravnoj stvari Vrhovni sud je usvojio stav da je pravilan zaključak drugostepenog suda da postoji ugovorna odgovornost tuženog za štetu koju je pretrpio tužitelj.

U sadržajnom smislu, koncesija je poseban pravni institut pomoću kojeg javna vlast dozvoljava da se iskorištava određeno dobro,

da se izvode određeni radovi, ili da se obavljaju kakve djelatnosti. Odluka o dodjeli koncesije ima javnopravni značaj jednostranog akta javne vlasti i na toj odluci se zaključuje ugovor o koncesiji sa koncesionarom koji je građanskopravne prirode i na njihova međusobna prava i obaveze primjenjuju se, pored odredaba Zakona o koncesijama, i odredbe Zakona o obligacionim odnosima, što su parnične stranke dogovorile i u ugovoru o koncesiji.

Potpisivanjem ugovora stranke su preuzele na sebe određena prava i obaveze, te ugovorile pravna sredstva u slučaju da jedna od stranaka ne ispunjava preuzete obaveze, ili da ih obavlja protivno ugovornim odredbama, što je regulisano odredbom člana 50. tog ugovora. Ugovoreno je da, u slučaju da treće lice onemogućava ili otežava koncesionaru korištenje koncesije prema ovom ugovoru, koncesionar će o tome odmah izvijestiti koncesora na najpogodniji način, a ugovor prestaje da važi, između ostalog, i raskidom ovog ugovora.

Pri utvrđenoj činjenici da je tužitelj obavještavao tuženog, kao davatelja koncesije, o konkretnoj situaciji u više navrata i da je tražio od tuženog, kao koncesora, da poduzme potrebne mjere i aktivnosti zbog negativnog reagiranja lokalne javnosti na korištenje koncesije, da tuženi nije poduzeo primjerene radnje i napore da izvrši svoje ugovorne obaveze da se prestane onemogućavanje ili otežavanje koncesionaru da koristi koncesiju, posljedično tome onemogućio je tužitelja da ispunjava svoje obaveze, što je dovelo do raskida ugovora o koncesiji sa 24. avgustom 2012. godine.

Dakle, vodeći računa o svrsi ugovora, o podjeli rizika koja proizlazi iz ugovora, te interesima obiju strana, i Vrhovni sud FBiH smatra da tužitelj ima pravo na naknadu štete, jer je djelimično izvršio ugovor, kao i pravo na vraćanje uloženog.

Postojanje protivpravnosti, kao jedne od općih pretpostavki odgovornosti za štetu, ogleda se u tome što tuženi nije ispunio svoju

ugovornu obavezu i omogućio tužitelju da nesmetano koristi koncesiju zbog čega je ta radnja protupravna (neispunjenje ugovora), te je istodobno i štetna radnja, jer je izazvala povredu subjektivnog obligacionog prava tužitelja kao povjerioca.

Predmet broj 51 0 Ps 139665 22 Rev od 7. marta 2023. godine – Ugovor o zalogu kao zelenaški ugovor

Činjenice predmeta

U navedenom slučaju tužitelj je tražio da se utvrdi ništavost ugovora o zalogu i da se briše založno pravo na pokretnoj imovini privrednog društva, tvrdeći da je u pitanju zelenaški ugovor iz člana 141. Zakona o obligacionim odnosima.

U postupku pred nižestepenim sudovima je utvrđeno da su parnične stranke 2009. godine zaključile ugovor o kreditu prema kojem je tužena banka tužitelju, kao korisniku kredita, plasirala kreditna sredstva u ukupnom iznosu od 30.000,00 KM za kupovinu obrtnih sredstava, da su ugovorena pojedinačna sredstva obezbjeđenja za uredno vraćanje kredita, pa tako i zasnivanje založnog prava u Registru zaloga Ministarstva pravde BiH na opštu imovinu – tehnološku opremu - radne mašine čiji je vlasnik tužitelj kao založni dužnik, da su potom parnične stranke zaključile i ugovor o zalogu kojim tužitelj, kao založni dužnik, u svrhu osiguranja naplate novčanog potraživanja prema ugovoru o kreditu u iznosu od 30.000,00 KM, uvećano za ugovorene i zatezne kamate sa ostalim troškovima koji nastanu, daje u zalogu pokretnu imovinu čija je vrijednost procijenjena na iznos od 475.930,00 KM, da je zalog na imovini tužitelja, kao založnog dužnika, na temelju zaključenog ugovora o zalozi registrovan u Registru zaloga Ministarstva pravde BiH 6. januara 2010. godine, da korisnik kredita nije vratio tuženom kreditna sredstva odobrena i plasirana prema zaključenom ugovoru o kreditu po njegovoj dospelosti, pa je tužena na temelju zaključenog ugovora o zalozi podnijela prijedlog za izvršenje protiv založnog dužnika

radi prinudne naplate novčanog potraživanja izvršenjem na založenoj pokretnoj imovini tužitelja.

Prvostepeni sud je odbio tužbeni zahtjev, navodeći kao bitno da su stranke, kao ugovorne strane, svoje međusobne odnose regulisale u skladu sa odredbom čl. 10. i 12. ZOO. Pošto je navedeni ugovor o zalogu zaključen saglasnošću volja ugovornih strana i pošto nije protivan prinudnim propisima ili moralu društva, nema pravnog osnova da se zaključi da se u konkretnom slučaju radi o ništavom ugovoru, jer nisu ispunjeni uvjeti za njegovu ništavost propisani članom 141. stav 1. ZOO.

Drugostepeni sud je prihvatio kao pravilne činjenične i pravne zaključke prvostepenog suda.

U reviziji tužitelj je ponovio žalbene tvrdnje prema kojima je sporni ugovor potpisao zbog nedovoljnog iskustva i neznanja i zbog toga što se nalazio u teškoj materijalnoj situaciji, a da je tužena to iskoristila da bi ishodila povoljan ugovor za sebe. Naime, iz toga bi proizlazila njegova tvrdnja da sporni ugovor opterećuju zelenaška svojstva, te da nije bilo razloga da se odbije njegov tužbeni zahtjev.

Odluka

Vrhovni sud je ocijenio da su nižestepeni sudovi pravilno odlučili kada su odbili tužbeni zahtjev tužitelja kao neosnovan uz zaključak da tužitelj nije dokazao da postoje elementi zelenaškog ugovora u zaključenom ugovoru o zalogu pokretnih stvari.

Pojam zelenaškog ugovora iz člana 141. ZOO se temelji na dva kumulativno postavljena uvjeta: objektivnom za koji je potrebno ustanoviti očiglednu nesrazmjernu između činidbe i protučinidbe i subjektivnom prema kojem ta nesrazmjera proizlazi iz nekog subjektivnog stanja drugog ugovarača, i to stanja nužde, teškog materijalnog stanja, nedovoljnog iskustva, lakomisenosti ili zavisnosti. Između navedenih subjektivnih i objektivnih okolnosti

mora postojati uzročna veza.

Da bi postojao zelenaški ugovor, potrebno je da se utvrdi namjera jednog ugovarača koji iskorištava tešku situaciju drugog ugovarača na način da on koristi neke od subjektivnih momenata navedenih u spomenutoj zakonskoj odredbi i da na osnovu toga ugovori za sebe, ili za neko treće lice korist koja je očigledno nesrazmjerna sa onim što je on dao, ili učinio, ili se obavezao da to da ili učini.

U postupku je utvrđeno da je tužitelja, kao pravnog lica, u postupku pregovaranja o potpisivanju ugovora o zalozi zastupao zakonski zastupnik - direktor, koji po logici stvari nije osoba koja nema dovoljno iskustva. Zakonski zastupnik tužitelja - direktor je, kao i svaka stranka u vrijeme zaključenja spornog ugovora, imao mogućnost da angažuje punomoćnika za zastupanje ako je smatrao da nema dovoljno iskustva i znanja, što bi bila odlika dobrog privrednika, odnosno dobrog domaćina, saglasno odredbi člana 18. ZOO.

Kao drugi razlog navodne ništavosti ugovora tužitelj se samo pozvao na nuždu i ekonomsko stanje kao razlog zbog kojeg je sklopio navedeni ugovor, a da pritom nije naveo okolnosti koje bi opravdavale zaključak da ona postoji. Zbog toga nije dokazano ni da je u trenutku potpisivanja ugovora bio u stanju nužde i da je bio primoran da zaključi ugovor sa tuženom, niti da je tužena tim ugovorom za sebe pribavila nesrazmjernu korist, jer na te okolnosti ne upućuje nijedan izvedeni dokaz.

Suprotno stavu tužitelja, da bi se ocijenilo da li postoji očigledna nesrazmjera, kako je propisana odredbom člana 141. stav (1) ZOO, tužitelj je trebalo da dokaže da postoji disproporcija kojom se narušava načelo ekvivalentnosti i da je ta disproporcija protivna izričitoj zakonskoj odredbi ili moralu društva, a da je na nju pristao jer je bio u stanju nužde, ekonomske ovisnosti, što je objektivna okolnost koja se ocjenjuje u svakom pojedinom slučaju s obzirom na pravnu prirodu posla.

Stav sudske prakse i pravne teorije jeste da, u okolnostima kada nije donesen poseban zakon kojim se određuje visina gornje granice za koju se može tražiti zaloga pokretne stvari u svrhu

obezbjeđenja kredita, i tada treba ocijeniti ima li elemenata zelenaškog ugovora u svakom pojedinom ugovoru (član 141. stav 1. ZOO).